

elkaar meten, daar kunnen zij met elkaar handelen, en daar kunnen zij aan de buitenwereld tonen waar de tolerantiegrenzen liggen. In het nawoord van deze 'romantische' studie doet Dick Hobbs tenslotte nog een zeer interessante voorspelling: worden de werkwijzen van rechercheurs op politiebureaus nog meer geformaliseerd en gecontroleerd, dan de laatste jaren al is gebeurd, dan zullen hun kwaliteiten als ondernemers buiten het bureau van nog groter belang worden. Die bureaucratisering maakt succesvol opereren 'binnen' immers onmogelijk.

Deze voorspelling brengt mij op mijn beurt tot slot bij het enige grote bezwaar dat ik tegen deze studie zou willen inbrengen, nl. dat Hobbs wel overtuigend aantoonst dat in een ondernemende buurt als East End alleen ondernemende rechercheurs passen, maar dat hij niet laat zien hoe transacties tussen dezen en de anderen plaatsvinden, wat er in deze transacties omgaat, welke de politie-tactische en juridische waarde van het betrokken 'goed' is, enz. Hierom ook is zijn voorspelling volgens mij niet goed onderbouwd. Wat niet direct wil zeggen dat het een slag in de lucht is. Maar ik geloof dat de toenemende 'bureaucratisering' van de recherche hooguit bevordert wat al jaren, ook in Groot-Brittannië, aan de gang is: de proactivering van de recherche. En om deze proactivering tot haar recht te laten komen wordt zij ingebouwd in bijzondere eenheden die goeddeels losstaan van de gebureaucratiseerde en 'gereactiveerde' algemene recherche. Maar om deze tweeledige ontwikkeling te kunnen zien, is het nodig om de politie niet alleen 'lokaal' te onderzoeken maar ook 'centraal', omdat de nieuwe specialismen juist aan de top, in het centrum van de korpsen worden ingericht, en niet in hun periferie, b.v. in East End.

Cyrille Fijnaut

M. Seebode, 'Der Vollzug der Untersuchungshaft', de Gruyter, Berlin, 1985, XXXIX + 256 p.

In het eerste hoofdstuk bespreekt de auteur de verschillende maatschappelijke domeinen waarbinnen de uitvoering van de voorlopige hechtenis van betekenis is: het domein van het strafrecht en strafvordering, het domein van de criminologie en het sociale domein, waar een Staat, die een democratie en een rechtsstaat is, ook een sociale plicht te vervullen heeft, met name de nodige sociale bijstand te verlenen om de nadelige gevolgen van de voorlopige hechtenis afdoende op te vangen. In dit hoofdstuk komt tevens de frequentie van de toepassing van de voorlopige hechtenis ter sprake, zoals ook haar duur en de praktische betekenis van de verschillende aanhoudingsgronden. De Duitse overheid onderzoekt jaarlijks, op 1 januari, het aantal personen dat in de strafinrichtingen verblijft en het aandeel van de voorlopig gehechten hierop. De hieruit opgestelde statistiek toont in ieder geval aan dat het aandeel van de voorlopig gehechten door de jaren heen gestegen is. Het juiste aantal personen dat jaarlijks een voorlopige hechtenis ondergaat en de gemiddelde duur van de hechtenis zijn echter onbekend. Deze gegevens worden immers niet systematisch bijgehouden. De auteur besluit, na voorzichtige schatting, dat er jaarlijks 40.000 à 50.000 personen een voorlopige hechtenis ondergaan en dat er zich jaarlijks evenveel mensen in voorlopige hechtenis bevinden als er hun strafuitvoering beginnen. De gemiddelde duur van de voorlopige hechtenis wordt op 3 à 4 maanden geraamd. De auteur onderzoekt vervolgens de vier aanhoudingsgronden:

vluchtgevaar, collusiegevaar, ernst der feiten en herhalingsgevaar. Eigenaardig genoeg blijkt dat er in meer dan 90% der gevallen het vluchtgevaar als aanhoudingsgrond weerhouden werd. Dit is een opvallend verschil met België, waar herhalingsgevaar en ernst der feiten wellicht de belangrijkste aanhoudingsgronden zijn. Dit verschil kan wel grotendeels verklaard worden door de Duitse wetgeving, die vluchtgevaar en collusiegevaar als belangrijkste aanhoudingsgronden vooropstelt en ernst der feiten en herhalingsgevaar slechts in ondergeschikte orde aanhaalt.

De ernst der feiten kan nooit alleen als aanhoudingsgrond aangenomen worden, doch slechts in combinatie met vluchtgevaar of collusiegevaar, daar ze anders reeds een strafuitvoering zou uitmaken en geen voorlopige hechtenis.

Herhalingsgevaar is een subsidiaire grond tot hechtenis en kan slechts weerhouden worden bij bepaalde door de wet limitatief opgesomde misdrijven en dan nog alleen indien er geen vlucht- of collusiegevaar is, de cumulatie is wettelijk uitgesloten. Haar toepassing leidt trouwens niet tot een voorlopige hechtenis, doch tot een preventieve hechtenis (Präventivhaft).

In het tweede hoofdstuk geeft de auteur ons een interessant overzicht van het wel en wee van de voorlopige hechtenis door de jaren heen, en dit zowel in de wetgeving als in de rechtspraak en rechtsleer. Opvallend is hier wel dat, en dit ondanks de procentuele toename van het aantal gehechten in de gevangenispopulatie, de uitwerking van een degelijke wettelijke regeling voor de praktische uitvoering van de voorlopige hechtenis niet op een gelijkwaardig stijgende interesse van de rechtsleer en wetgever kan rekenen.

In het derde hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de bijzondere juridische, sociale en psychische situatie van de voorlopig gehechte, vooral dan vergeleken met de definitief veroordeelde.

Het vierde hoofdstuk behandelt de reeds jaren wederkerende kritieken op de uitvoering van de voorlopige hechtenis. Deze kritieken verschillen overigens niet van de onze: de gehechte wordt reeds als schuldig beschouwd, zijn onwaardige en onmenselijke behandeling, de overbevolking van de instellingen, minderjarigen en voorlopige hechtenis, enz. Bij de eisen tot hervorming staat de persoon van de voorlopig gehechte centraal. Men dient een inhoud te geven aan de voorlopige hechtenis. Gehechten moeten begeleid worden met het oog op hun reïntegratie in de maatschappij. Vooral voor jongeren die voor een eerste maal gehecht worden is een dergelijke begeleiding essentieel. In praktijk zal dit onvermijdelijk een sterke toename van personeel en financiële middelen vereisen. Tevens een mentaliteitsverandering, daar de meeste instellingen een soort ongeschreven interne gedragscode kennen die op subtiële wijze als verdrukkingssysteem werkt. De huidige wetgeving (§ 119, Abs. 3 StPo) schept verschillende interessante mogelijkheden, doch laat de instellingen tevens teveel ruimte. Een verbetering kan dus slechts wettelijk bekomen worden indien de wetgever deze ruimte wettelijk beperkt. Het huidige artikel § 119 StPo (algemeen artikel voor de uitvoering van de voorlopige hechtenis) wekt de schijn dat de gehechte een zekere vrijheid geniet. De werkelijkheid is heel anders. Dit artikel leidt tot uiteenlopende beslissingen en rechtsonzekerheid. Zoals ook bij ons het geval is wordt de hervorming van de wettelijke regeling m.b.t. de uitvoering van de voorlopige hechtenis steeds opnieuw uitgesteld.

In het vijfde hoofdstuk bespreekt de auteur volgende begrippen: de hechtenis (Haft), de voorlopige hechtenis (Untersuchungshaft) en de uitvoering van deze hechtenis (Untersuchungshaftvollzug). In het eerste onderdeel van dit hoofdstuk

wordt dieper ingegaan op bepaalde instellingen van het Duitse recht, zoals 'huisarrest' (Hausarrest; § 116 Abs 1 nr. 3) en 'stadarrest' (Stadtarrest; § 116, Abs 1, nr. 2). Deze instellingen zijn geen mildere vorm van de voorlopige hechtenis, doch ze vormen een andere soort zekerheid zoals ook het betalen van een borgsom, iets wat we in ons recht wel kennen. De auteur onderzoekt ook of de voorlopige hechtenis noodzakelijk impliceert dat deze in een huis van arrest dient uitgevoerd te worden; en of het niet mogelijk zou zijn ook deze, thuis onder bewaking van de uitvoerende macht uit te voeren. Hij onderzoekt tevens welke wettelijke regeling deze uitvoering best zal beheersen en welke andere nationale wetgevingen deze uitvoeringsmodaliteit kennen. Hij gaat tevens in op de praktische uitvoering ervan en op de invloed die deze nieuwe vorm van huisarrest zal hebben op het aantal aanhoudingsbevelen. Vervolgens worden het doel van de voorlopige hechtenis, de aanhoudingsgronden en -voorwaarden besproken. Tevens gaat de auteur in op het verschil tussen voorlopige hechtenis (Untersuchungshaft; § 112 StPo en preventieve hechtenis (Präventivhaft; § 112a StPo; bij herhalingsgevaar), een verschil dat in praktijk louter theoretisch blijkt te zijn.

De auteur onderzoekt ook de mogelijkheden om in het Duitse recht de Zwitserse instelling 'vorläufiger Strafvollzug' (voorlopige strafuitvoering) in te voeren. De Duitse wetgever overweegt immers de overname van deze instelling. 'Voorlopige strafuitvoering' houdt in dat, mits uitdrukkelijk akkoord van de verdachte, reeds voorafgaandelijk aan de veroordeling tot strafuitvoering wordt overgegaan. Ze is dus een modaliteit van uitvoering van de voorlopige hechtenis die de situatie van de voorlopig gehechte aanzienlijk kan verbeteren. De auteur bespreekt dan opnieuw de mogelijkheid om de voorlopige hechtenis elders uit te voeren dan in een huis van arrest en de verschillende meningen die hierover bestaan in de rechtsleer. Tenslotte wordt de bepaling van het begin en einde van de voorlopige hechtenis besproken. Dit technisch probleem vertoont minder belang voor de Belgische lezer omdat de toestand in ons land op dat punt niet te vergelijken is met de Duitse.

In het zesde en tevens omvangrijkste hoofdstuk gaat de auteur na welke principes de uitvoering van de voorlopige hechtenis beheersen, met andere woorden aan welke voorwaarden de beperkingen opgelegd aan de gehechte dienen te voldoen om wettelijk toelaatbaar te zijn en geen rechtsonzekerheid en willekeur in de hand te werken. Een eerste principe is het strafrechtelijk doel van de voorlopige hechtenis. Artikel § 119, Abs. 3 StPo bepaalt immers dat de wijze van uitvoering van de voorlopige hechtenis beheerst wordt door het doel van die hechtenis. In de Duitse rechtsleer wordt de vraag gesteld of het doel noodzakelijk en beperkend uit de in het aanhoudingsbevel opgegeven aanhoudingsgrond blijkt of mag het ook bepaald worden aan de hand van feiten die niet in een aanhoudingsgrond vertaald werden. B.v. iemand wordt aangehouden voor vluchtgevaar en de feiten wijzen aan dat er tevens collusiegevaar bestaat. Mag men dan tevens beperkingen opleggen, zoals b.v. een verbod van vrij verkeer, voor het collusiegevaar? In de praktijk gaat men er in Duitsland van uit dat een voorlopige hechtenis die bevolen werd voor vluchtgevaar ook collusiegevaar inhoudt en omgekeerd. Een hechtenis bevolen voor herhalingsgevaar (Präventivhaft) zou ook vluchtgevaar en collusiegevaar inhouden. En dit alles zelfs indien er geen concrete aanwijzingen terug te vinden zijn in de feiten. Iedere aanhouding 'dient' zodus alle mogelijke aanhoudingsgronden. Dit leidt natuurlijk tot onrechtvaardige en absurde toestanden. De auteur klaagt terecht deze praktijken aan en bewijst dat een differentiëring aan de hand van de concrete fei-

ten zowel expliciet als impliciet door de bestaande wetgeving voorgeschreven wordt. Men dient zich dan ook aan de hierin opgegeven aanhoudingsgrond te houden. Niets verhindert immers de rechter om zijn aanhoudingsbevel aan de nieuwe feiten aan te passen. De huidige praktijken zijn dus noch juridisch houdbaar, noch praktisch verantwoord. Verder behandelt de auteur het 'minimalisatiegebod' (Minimalisierungsgebot; Sonderopfer), wat inhoudt dat op basis van het 'vermoeden van onschuld' de voorlopige hechtenis steeds een uitzonderlijke maatregel moet blijven en dat haar toepassing de minst mogelijke hinder met zich mee mag brengen. Vervolgens bespreekt de auteur de praktische gevolgen voortkomende uit de supra aangehaalde principes.

In het derde onderdeel behandelt de auteur de uitvoering van de voorlopige hechtenis vanuit het oogpunt van de misdaadbestrijding. Hij pleit voor de overname van een belangrijk principe uit de strafuitvoering, het 'tegensturingsprincipe' (Gegensteuerungsgrundsatz; § 3, Abs. 2 St. VollzG.; principe dat stelt dat de schadelijke gevolgen die kunnen voortkomen uit een vrijheidsberovende straf dienen tegengewerkt te worden), daar de invloed van de voorlopige hechtenis als criminogene factor zeker niet onderschat mag worden. Dat dit 'tegensturingsprincipe' ook voor de uitvoering van de voorlopige hechtenis moet gelden volgt logischerwijze uit het 'minimalisatiegebod' en de principes die hiermee verband houden. Men zou tevens kunnen overwegen de behandelingstherapie ter bevordering van een straffeloos leven en reïntegratie in de maatschappij, uit de strafuitvoering over te nemen (§ 2 St. VollzG.), doch hier stellen zich twee belangrijke problemen, namelijk dat dit onverenigbaar kan zijn met het 'vermoeden van onschuld' en tevens dat men een voorlopig gehechte niet, zoals een veroordeelde, kan verplichten de behandeling te dulden. Als voorbeeld zou men kunnen denken aan de verdachte van een seksueel misdrijf, die men zou voorstellen een behandeling te volgen ter preventie van seksueel deviant gedrag, hoewel hij mogelijk onschuldig is of de feiten nog steeds ontkent. Het idee van een resocialiserende begeleiding voor gehechten dient echter niet volledig van de hand gewezen te worden en de auteur toont aan dat bepaalde behandelingsvormen (zoals b.v. vrijetijdsbegeleiding, arbeidsmogelijkheden, opleidings- en specialisatiecursussen,...) zeker toelaatbaar zijn en een zeer gunstige invloed kunnen hebben op de gehechte, of hij nu onschuldig is of niet. De auteur behandelt vervolgens ook het bijzondere probleem van de voorlopige hechtenis van jonge verdachten (de minderjarige en de jonge volwassene), die overeenkomstig artikel §§ 93, 110 JGG. een opvoedende rol moet hebben.

De auteur onderzoekt in het zevende hoofdstuk in hoever de beperkingen opgelegd aan een gehechte in het kader van artikel § 119, Abs. 3 wettelijk toelaatbaar blijven. Hij klaagt hierbij vooral de ruimte tot interpretatie aan die dit artikel heeft mogelijk gemaakt. Het artikel § 119, Abs. 3 StPo laat immers in zeer algemene termen toe dat bepaalde beperkingen worden opgelegd aan de gehechte in het belang van de voorlopige hechtenis of de interne regeling van de instelling waar de voorlopige hechtenis wordt uitgevoerd. De auteur benadrukt echter dat de door de instelling opgelegde beperkingen in verband moeten staan met het doel van de voorlopige hechtenis. Elke arbitraire beperking dient dus uitgesloten te zijn en de belastingen die het voor de gehechte met zich meebrengt moeten minimaal zijn. Het artikel § 119, Abs. 3 StPo moet dus in enge zin geïnterpreteerd worden. De auteur behandelt vervolgens de praktische gevolgen van deze strikte interpretatie op

het dagelijkse leven in de instelling en de disciplinaire maatregelen die bij overtreding van de regels kunnen worden opgelegd.

De auteur besluit zijn uiteenzetting met de vaststelling dat de wetgever met zijn 'algemene clausule' (§ 119, Abs. 3 StPo) voor de uitvoering van de voorlopige hechtenis in zijn opzet, het leven voor de voorlopig gehechte aangenamer te maken, mislukt is. Dit artikel laat teveel ruimte voor interpretatie en leidt tot onmenselijke toestanden.

De huidige sfeer rond de voorlopige hechtenis wordt vooral beheerst door het feit dat de meeste gehechten ook als daders veroordeeld worden en de principes zoals 'vermoeden van onschuld' en 'voorlopige hechtenis als uitzondering' werden opzij gezet. Een nieuwe wet op de uitvoering van de voorlopige hechtenis is volgens de auteur dan ook noodzakelijk, waarbij hij tevens benadrukt dat vooral een mentaliteitsverandering een echte verbetering zal bewerkstelligen. Een opmerking die zeker ook voor België geldt.

S. de Coninck van Noyen

Politoff, S.I. en Koopmans, F.A.J., 'Schuld', Monografieën strafrecht, nr. 7, Arnhem, Gouda Quint, 1928 (182 p.)

Schuld is het zoveelste in een indrukwekkende reeks zeer waardevolle recente studies rond het strafrechtelijk schuldbegrip in Nederland (cf. o.m. de werken van Nieboer, Vellinga, Strijards, Willeme en onlangs Brouns). Het is een vrij beknopt en vlot leesbaar boek waarin de belangrijkste facetten van het schuldbegrip worden doorgelicht. De auteurs hebben zich hierbij vooral laten inspireren door het rijke ideeëngoed uit de Duitse strafrechtsdogmatiek, doch hebben ook Spaanse, Italiaanse en Franse literatuur verwerkt.

Het boek is in vier grote delen onderverdeeld. Deel I is een *Terreinverkenning*, waarin de verschillende betekenissen van het schuldbegrip op een rij worden gezet en waarin tevens wordt gepeild naar opvattingen over schuld buiten het recht (cultuur, metafysica, (diepte)psychologie, enz.). Het door de auteurs weerhouden schuldbegrip is het 'anders kunnen handelen in de gegeven situatie': het 'anders kunnen handelen' wordt hierbij niet in een morele betekenis beschouwd, doch gezien in de sociale context waarin de behandeling zich situeert, met name in het licht van enerzijds de kansen om anders te handelen en anderzijds de sociale 'vergbaarheid' van dit anders handelen.

Vanuit dit schuldbegrip worden de zgn. absolute theorieën m.b.t. de bestraffing van de hand gewezen: de strafrechtelijke schuld mag niet worden verabsoluteerd, de straf mag geen doel op zichzelf zijn (Kant, Hegel)(geen schuld zonder straf). Het schuldbeginsel dient daarentegen te worden gezien als een garantie tegen onverantwoorde bestraffing: bestraffing is slechts verantwoord indien de dader psychisch betrokken was bij het feit en de gevolgen ervan (geen straf zonder schuld). Deze, ondanks de afwijzing van Kant en Hegel, toch nog 'klassieke' visie op het schuldbegrip leidt logischerwijze ook tot de afwijzing van de instrumentele schuld-begrippen zoals die van de scuola positiva (vervanging schuld door gevaarsnotie) en de (strafrechts)theoretici van het nazi-tijdperk (dader-schuld i.p.v. daad-schuld, Gesinnungsstrafrecht, karakterschuld). Als een rode draad loopt verder door gans het werk de gedachte dat de strafrechtsdogmatiek de nodige autonomie t.a.v. de